

‘El barri de la Plata’

La història d'una família, entre la Gràcia menestral i el Poblenou de les fàbriques, el món catalanista i la immigració valenciana castellanoparlant, l'anarquisme i les vacances pagades, la voluntat de tirar endavant i la impossibilitat de sortir-se'n. 'El barri de la Plata' (L'Avenç) és el darrer llibre de Julià Guillamón, a les llibreries el proper 15 de febrer. L'escriptor Amadeu Cuito i el músic David Carabén el presentaran a la Memòria el 5 d'abril. Aquí va un avançament.

De Gràcia al Poblenou

Julián Guillamón Puerto y Maria Mota Robert es van conèixer al ball Monumental del carrer Gran de Gràcia. Fins que es va casar, el meu pare era molt de balls. Recordava sempre que els dijous era el millor dia de la setmana perquè hi anaven les miyonones, que en aquella època –finals dels anys cinquanta– tenien el prestigi que després han tingut les separades. El meu pare i el seu amic es devien apropar a la meva mare i a la seva amiga i en algun moment devien dir: «Somos de Toga, Castellón». El lloc era tan remot i desconegut que s'havia de dir sempre tot junt: «Toga, Castellón» o, si l'interlocutor tenia alguna idea de geografia valenciana: «Toga, en la cuenca del río Mijares». Toga era un poble de frontera. Seguint el Millars cap a la costa, en direcció a Onda i Vila-Real, els pobles tenen noms catalans: Cirat, Vallat. Seguint el Millars cap a Terol, en direcció a la Puebla de Arenoso, aragonesos: Torrechiva, Ludiente, Arañuel. Els dos pobles del costat de Toga, Espadilla i Argelita, els he vist escrits Espadella i Argeleta. Penso que si el nom del poble del meu pare hagués estat aragonès s'hauria dit Tuega. El nom d'Argelita és molt indicatiu del que devia passar: tota aquella comarca, d'Onda, a la Plana Baixa, fins a Montán i Montanejos, a la serra d'Espadà, era terra de moriscos. Tants n'hi devia haver que Argelita era «la petita Argèlia». Quan van expulsar els moriscos, el 1609, va quedar una terra de ningú que es va haver de repoblar amb gent nouvinguda. He sentit explicar que a Toga, al segle XVIII, hi va haver una pesta que va liquidar una part de la població. I que va arribar una nova tongada de repobladors, entre els quals hi havia navarresos i mallorquins. D'aquí que una de les especialitats, que no he vist enlloc més del País Valencià, siguin les picantosas, uns xoriços amb pebre vermell i molt de bitxo, que potser originàriament van ser xistorres. I d'aquí que la meva àvia es digués Puerto Barceló. Barceló és un cognom mallorquí. Tot això són suposicions construïdes a partir de les recerques d'un parent advocat, Octavio Guillamón, que tenia curiositat per la història, i dels néts –Mercè Tolrà, Lola Barceló i jo mateix– que ja hem viscut sempre a Catalunya. Quan era nano em feia molta gràcia sentir parlar a la tia Enriqueta de les *prisquillas babosas* (préssecs d'aigua) i las *chullas* (costelles de xai), que molt després vaig entendre que eren *bresquilles* i *xulles*: paraules de frontera.

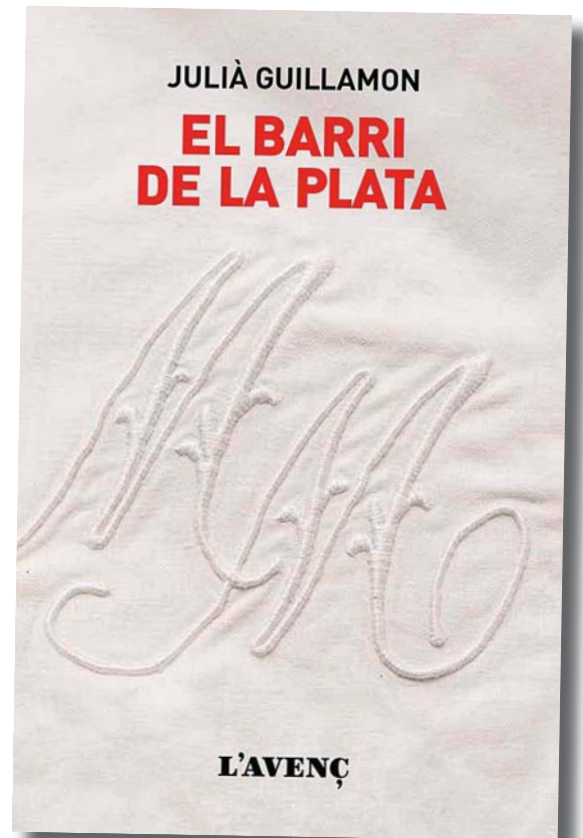
La meva mare i el meu pare es coneixen al Monumental, festegen, es casen. La meva mare era una noia de Gràcia, filla d'una pubilla de Vila-rodonà, Pepita Robert, i d'un noi de Viladrau, Joaquim Mota, cambrer professional, que havia treballat al Gran Cafè Barcelona de la plaça de la Universitat i més endavant al restaurant del Camp d'Aviació. De cop, la meva mare es troba vivint a casa dels sogres, al barri del Poblenou. El meu pare era calderer, havia treballat en diferents tallers. Canviava sovint de feina. A la primera enrabiada, que no li costava gaire d'agafar, *cogia el portante*. El iaio Julián era un obrer de can Girona –Material y Construcciones S.A.–, i de resultes de la feina a la foneria, estava malalt de silicosi. La iaia Manuela, havia treballat a ca l'Arañó, una indústria del ram de l'aigua, on ara hi ha el Campus de Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra. Havien vingut a Barcelona als anys vint, el meu pare va néixer el 1929 a les barraques de darrere el Cementiri de l'Est. Penso en la sensació d'estranyament que devia sentir la meva mare quan va anar a viure al Poblenou. Una casa vella, amb una escala escrostonada i la porta del carrer que s'obria estirant una corda des de dalt. Quan jo vaig néixer, encara hi havia comuna. Quedava en un tros del carrer Luchana –ara Roc Boronat–, entre el barri de la Plata (el carrer Wad-Ras –ara Josep Trueta–, en-

tre Granada –ara Ciutat de Granada– i Badajoz) i la Rambla, on hi havia molt poques cases. A l'escala hi vivien només uns veïns, els Rosich, el Vicenç i la Trini, que eren catalans, gent treballadora. Tenien dos fills quatre o cinc anys més grans que jo: en Jordi i la Nuri. Al número 18 de Luchana hi havia allò que abans se'n deia uns pisos alts, una casa que durant la guerra havia quedat tocada per una bomba. Davant per davant, en uns baixos, la Mercè i el Marcelino. La resta eren tot magatzems, tallers, agències de transports i fàbriques abandonades.

Tenies la sensació que estaves allunyat de tot. I encara més quan pujaves a veure els avis, a Gràcia. En el trajecte de l'autobús 6, des dels Jardinetes, davant del Banc Comercial Transatlàntic, fins a la cantonada de Wad-Ras amb Llacuna, parada final, anaves canviant de pell. Primer feies la Diagonal fins al passeig de Sant Joan, i tot eren cases bones, amb grans balconades i galeries. Hi havia el monument a Narcís Monturiol de Josep M. Subirachs que m'agradava molt, davant de l'edifici de la Mútua Metallúrgica que anys després vaig saber que era d'Oriol Bohigas i Josep M. Martorell, un dels edificis precursors de la modernitat dels anys cinquanta. Jo era un nen i només tenia ulls per al submarí de bronze. Després pel passeig de Sant Joan, que tenia al mig una tanca feta de pitòspors: en aquella època es feien servir en la jardineria municipal. L'autobús girava per Casp i anava a buscar el carrer Marina. Passat Buenaventura Muñoz, entraves en una terra incògnita, plena d'espais despoblats, la pavimentació era de llambordins i l'autobús, que anava gairebé buit, feia ressonar ferros i seients de fusta. En aquella època, el carrer Llacuna anava de mar a muntanya: el 6 tenia el final davant de la fàbrica del Cànem, tristament famosa perquè en la postguerra va ser presó. La meva mare, que de seguida va començar a no entendre's amb el meu pare, devia viure aquests trajectes del 6 com un viatge cap al desterrament. Quan parlava de Gràcia li brillaven els ulls: «És de Gràcia...». Només va faltar que, seguint el costum de la gent dels pobles, la meva iaia hagués d'acollir a casa el seu germà petit, que havia hagut de venir a Barcelona després de perdre els camions que tenia i haver de tancar precipitadament el negoci de transports. Van venir el tío del meu pare, Manuel Puerto, la seva dona Enriqueta Barberán, i tres canalles: Manuel, Basilio i Enriqueta. Era una presència estranya per a una jove casada que volia viure amb el seu marit i el seu fill i es trobava compartint pis amb els sogres, el germà del sogre i la seva família, acabats d'arribar d'un poble perdut. Era una murga i va ser la seva sort: amb la tia Enriqueta van ser molt amigues, es van fer molta companyia i li va ajudar a passar el tràngol de la solitud al barri de la Plata.

(...)

Aquest estranyament tan gran ara l'associo amb la llet. Els meus avis vivien a la cantonada de Neptú amb Luis Antúnez, a la frontera entre Gràcia i Sant Gervasi. A la cantonada de Luis Antúnez amb Via Augusta, a finals dels anys quaranta, hi havia hagut una vaqueria amb vaques. Els meus avis s'havien fet molt amics dels vaquers, Joaquim Bonada i Isabel Castelló, que eren veïns de l'escala. Quan van treure les vaques, van obrir una lleteria al carrer Luis Antúnez, davant per davant d'on havien tingut els corrals. La meva mare i la meva àvia hi anaven sovint i ajudaven a repartir. En conservo una foto al portal, amb la Isabel, amb uns davantals impecables. Gràcia estava més connectada amb el món i les novetats hi arribaven més de pressa que a Poblenou. Quan pujàvem a veure els avis, entràvem a la granja de la Isabel. (...)

biografia

Julià Guillamón és escriptor, investigador i columnista de *La Vanguardia*. D'avis graciencs, viu a Gràcia des de l'any 1991. Ha publicat tres llibres sobre graciencs il·lustres. *Jamás me verá nadie en un ring. La historia del boxeador Pedro Roca* (2014), sobre Pere Roca Homs, *l'Uzcludun de Gràcia*, que perdia sempre i va ser molt popular als anys trenta. *Joan Perucho, cendres i diamants. Biografia d'una generació* (2015) és un estudi monumental sobre la postguerra. Els pares de Joan Perucho tenien una botiga de roba a la cantonada de Ramón i Cajal amb Torrent de l'Olla. Gràcia té una presència constant en els seus llibres. *Lenigma Arquimbau. Sexe, feminisme i literatura a l'era del flirt* (2016). Arquimbau, que als anys trenta era veïna del carrer Pérez Galdós, a tocar de la plaça Lesseps, va ser una dona lliure, temuda en els anys de la República, estigmatitzada i oblidada després de la Guerra Civil. Acaba de publicar *Travessar la riera*, un llibre emocionant sobre l'experiència de sortir del coma, basat en el cas de la seva companya que ara fa un any va patir un vessament cerebral.

